

lanak. *Funny Animals* bilduman argitaratu zuen. Ordurako, animalia judu eta naziak ageri ziren binetetan, baina marrazkera aski diferentea zen ondotik plazaratuko ziren komiki atalen aldean. «Primitiboagoak ziren. Askoz gehiago nabaritzen zen animaliak zirela», zehaztu du Gabiriari. Azken emaitzan, ez da antzematen ilerik, eta aurpegierak ertz zuzenekoak dira kasik. Inoiz, egileak iradoki du pertsonaiek sagu forma maskarak daramatatzela, eta pertsonak direla atzean.

Art Spiegelmanen lanak eskema asko apurtu zituen, eta uste dut garai hartan ez zela erabat ulertu»

«Egileak aitortu zuen 'Maus'-en bihotza haren aita Vladeken hizkera dela; ez Auschwitz, ezta gerra ere»

Julen Gabiria
Itzultzailea

Lehenbiziko saiakera horren ondotik, Spiegelmanek zatika argitaratu zuen *Maus*, 1980an hasita, *Raw* aldizkarian. Gero, zatika ematen ari zena bilduma batean jasotzea erabaki zuen. Liburuak bakarrean ematea zen asmoa. Azkenean, baina, bitan egin zuen.

Izan ere, presak barrena harra-patuta, hasieran aurreikusitako lehenago kaleratu nahi izan zuen lana Spiegelmanek. Aitortu duenez, 1985ean Steven Spielberg irakurritako elkarrizketa batek bultzatu zuen hala egitera. Elkarri-keta hartan, zinemagileak kontatu zuen animaziozko lan bat zuela eskuartean, eta esan zuen antisemitismotik ihesean dabil-tzan sagu judu batzuk zirela protagonista. Spiegelmanek kostala ahala kostala hartu nahiz asmoa filma horri. Azkenik, Spielberge-
1986ko azaroan estreinatu zuen filma hura: *Amerikar ipuina*. Eta urte bereko abuztuaren plazaratu zuten *Maus*-en lehenbiziko par-tea. Egilearen aita 1982an hil zen, artean komikia bukatu gabe zela.

Aurten, lana osoki argitaratu eta 31 urtera, Tennesseeko (AEB) McMinn konderrian debekatu egin dute ikastetxean *Maus* lei-tzea. Dena dela, emandako argu-dioen arabera, zentsurak ez du ikustekorik komikiaren ideolo-giarekin. Beste arrazoi batzuen-gatik hartu omen dute erabakia: zortzi birau eta pertsonaia biluzi bat ageri direlako.

Idazketara itzuli

Irati Majuelo

Keinua mugimendu txikia da, azkarra, iragankorra; izan daiteke dardara, izan daiteke begi-kliska, edo ohar-tu gabe gertatzen den hori. Maiz, hutsalak izaten baitira keinuak, inora ez garamatzaten imintzioak. Hala ere, gorde dezakete zergati-rik, istoriorik, interesik. Horiei heldu nahi izan die Elena Olabek bigarren poema liburu honetan, begi hutsez harrapatzen ez diren kodeei.

Zeldak -gorputz honetatik- (2019) lehen lanarekin aurkeztu zuen bere burua idazleak, berezko hizkuntza eta iruditeria proposatuz. Ordutik bigarren liburu honetara, baina, zeldak hautsi di-tuela dirudi, konpartimentuetan biltzen saiatzen zen errealtate horiei hormak askatu eta, kutxatilarik gabe, begiradak beste no-rabait jotzen duela orain idazgai-bila. Azalera, haragira, adater-a;

intimitateak agertzen dituen kei-nuetara.

Aldaketa horren ildoan, estiloa arindu duela esan daiteke, esal-diak soildu eta irudiak ukigarria-go egin baititu Olabek. Eszena txikiak erabiltzen ditu maiz, ar-gazkiak edota postalak bailiran, bakardadearen keinu bat, bikote

'Keinura itzuli'
Idazlea: Elena Olabe.
Argitaletxea: Susa.

Inauterien esperoan

HAUR ETA GAZTE LITERATURA

Inanol Mercero

Inauterietako pertsonaia berezia da hartza. Zantantzara, moztorio eta antzekoen artean, hartzaren lekua zein den erakusten zaigu, tradiziozko beste testuekin erraz josten dena, arketipoen erabilera eta funtzio-ak errespetatzen baitira.

Testu gutxi du, tamaina handi-ko letrekin emana; nahikoa dena, ekintza errepikatuen egitura bai-tu. Zehazki, bost abererekin to-patzen da hartza, inauterien esentziaz jabetu, eta bertaratzera animatzeko.

Istoria idatzizko testuak eskaintzen du, eta ilustrazioek, apaintzeak gain, testuingurua ezartzen dute. Ilustrazio lana tek-nikoki zalantzarik bete antzema-ten da, bereziki hartzaren irudien eta gainerako animalien irudien

arteko aldean nabarmentzen dena. Dena den, emaitza eragin-korra da, batetik, gaiari ongi atxi-kitzen zaiolako, eta, bestetik, unibertso grafiko berezia eskaini-tzen duelako, *art brut* mugimen-du piktorkoan kokatu daitekeen-a.

Iparraldeko euskara batua dei daitekeen hizkuntza batean ida-tzita dago, eta txokokeria lexiko-ak erabiltzen ditu, *iparraldeko* kutsua mantentzen duten hitz bateratzaileen kaltetan: jausi > jauzi, kabala > abere, kokin > bihurri, matahami > kruxpeta, xartal > oti.

'Hartza iratzarri da'
Idazlea eta ilustratzailea: Xantal Barneix Elizagarai. Argitaletxea: Ikas.

baten imintzioak bildu eta, zen-baitetan, gai sakon eta zabalago-
ez hitz egiteko, besteetan, kode-tutako mezu ederrak balditzeko. Estiloa arindu baitu, baina poe-ma oro ez da garden, badute beti zerbait atzean, akaso irakurleak guztiz ulertu ezin dezakeena. Izan ere, argi dago ez direla egia handiak edota gertakizun nabar-menak idazleak azaldu nahi di-tuenak, eta hala ere, lerro artean suma daiteke lorategi batek edo frikzio batek hartzen duen gar-rantzia, mito txikien eraikuntza.

Desira eta idazketa dira libu-ruaren gai nagusiak, edo, hobe esanda, desira eta idazketa bizi-tzaren txirikordatzen dituzten poemak dira. Hala, maitasunak, bakardadeak, loezinak, hutsune-ak eta ezezaguna den horrekiko begiradak hartzen dute leku orriotan. Gorputza eta haren kei-nuak baliatzen ditu Olabek gai horiek lantzeko, eta harreman horretan azaleratzen dira harri-dura, samurtasuna, inozentzia, etsipena. Eta horiekin batera txo-ritxoak eta urtxintzak, iturriak eta itsasoak, txilintzak eta biolak. Izan, lore usai dario eta poema bilduma honi.

Alabaina, idazketari buruzko poemek biltzen dituzte lerrorik ederrenak, beharbada. Irakur-tzen ari zaren horren idazketa-prozesua begi bistan jartzen baitu Olabek: «Emaitza hau da,/ ariketa bera ere bai». Bere dudu, pulsio eta galderekin, baina batez ere, idazteak sortzen dion plazera aditzera emanez, irakur-lea bera plazer horretan murgil-tzen du, eta idazlearen gorabe-heretara mugiarazten. Agerian geratzen dira, beraz, sorkuntzak dakartzan gatazkak, beti zalan-tzatik idazteak sortzen duen ezi-negona, hitz edo tonu egokia aurkitzearen zailtasuna, huts egiteko zein testua osatzeko behar den denbora. Kontrara, ordea, idazlea beti itzultzen da idazketara, sorkuntzaren ekintza berera, erakurpen-inoxal ekidine-zinera: «Orduan, idazketa ez bada alkimikoa,/ (...) zertarako jarraitzen dut hemen/ malbaz betetako lur oraindik emankor-
rretan,/ hitz-lerro artean iguri-ka?».

Azken poeman dion gisara, idazten jarrai dezala Olabek, ain-tzat hartu beharreko ahotsa bai-ta, zalantzarik gabe.

Arriola marriola

HAUR ETA GAZTE LITERATURA

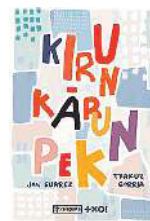
Inanol Mercero

Idatzizkoan bezain apala izan da ahozkoan aberatsa gure euskararen iraganeko jarduna. Badakigu -zorio-nekoak gu- une egokian aritu zi-relako testigantzak jasotzen fol-klorista bikainak. Haietako ardi-zioarekin bat datoz, gure-gurea den bereizgarri batekin: hizkun-tzarekin jolasteko grina, soinu eta hitz-hotsen bidez.

Joxantoni Ormazabalak, *Hitzak jostailu* (Elkar, 1994) libu-ruaren hitzaztean, lekukotasun hau eskaintzen zuen, Artzadun-bitarteko Juliri jaso omen ziona: «Inimidad, petrikulidad, zirku-lu-mirkulu, trikulu-trak. Eko-mendario txantxikulete. Iup!». Halako jolasei esker liburu bere-an idatzi zituen berak *Irrixio mi-*

rrixio pozik dago Inaxio, eta ha-lako jolasei esker etorri ziren *Mat-tin parat* Igerabiderena, *Pu-puan trapua* Olasorena edota *Din dilin dan* Añorgarena.

Testuinguru aberats honetan kokatu nahi izan du Jon Suarezek bere lana. Horretarako, haiku erako poemak erabili du, eta boz gora irakurtzeko estetikaekin editatu dituzte. Ni zein haurrekin eta nola erabili jakin ezinda senti-tzen naiz, instrukzio liburuaren faltan, QRz nahiz idatziz.

'Kirun-karun pek'

Idazlea: Jon Suarez. Ilustratzailea: Txakur Gorria: Malen Amenabar eta Mariñe Arboe. Argitaletxea: Txalaparta.